

Leidraad nevenfuncties

voor rechterlijke en
gerechtsambtenaren

de Rechtspraak

Leidraad nevenfuncties

voor rechterlijke en
gerechtsambtenaren

1.1 Waarom deze leidraad?

Integriteit is een kernwaarde van rechtspraak. De Rechtspraak (als organisatie¹) moet er blijk van geven te beantwoorden aan redelijke verwachtingen van de buitenwereld op dit punt. Als toetssteen daarvoor is een door de Rechtspraak zelf gedragen standaard verre te verkiezen boven een – noodzakelijk grove – regeling door de wetgever of een herhaalde publieke discussie. Een zelf opgestelde standaard is een teken van autonomie².

Een concrete aanleiding voor deze leidraad is de voor rechterlijke ambtenaren te verwachten inwerkingtreding van wetsvoorstel 29 937³. Volgens dit voorstel dient de functionele autoriteit te toetsen of de vervulling van nevenbetrekkingen van rechterlijke ambtenaren ongewenst is met het oog op een goede ambtsvervulling of op de handhaving van hun onpartijdigheid en onafhankelijkheid of van het vertrouwen daarin. Dit maakt een toetsingskader onontbeerlijk. Deze leidraad beoogt een dergelijk kader te bieden.

1.2 Functies van deze leidraad

Deze leidraad is een hulpmiddel bij de bewaking van de integriteit binnen de Rechtspraak en vervult daarbij meerdere functies. In de eerste plaats biedt het stuk allen die in de Rechtspraak werkzaam zijn (als rechterlijk ambtenaar of als gerechtsambtenaar) of die anderszins zijn belast met vormen van rechtspraak (zie hierna in par. 2.1) inzicht in

1 Waar in deze leidraad met de term 'rechtspraak' wordt bedoeld op de *organisatie*, wordt deze met de hoofdletter 'R' begonnen. Het woord 'rechtspraak' (zonder beginhoofdletter) duidt op de *functie* van het rechtspreken.

2 Zo heeft de minister van Justitie bij de parlementaire behandeling van wetsvoorstel 29 937 (Wijziging Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren inzake nevenbetrekkingen; ingediend op 14 december 2004), sprekend over de Leidraad onpartijdigheid, gezegd dat de inhoud van die leidraad blijk geeft van "een toereikend zelfregulerend vermogen van de beroepsgroep" op dit gebied. Overheidsingrijpen, bijvoorbeeld door wettelijke verankering van de leidraad, achtte hij daarom noodzakelijk noch wenselijk.

3 Zie voetnoot 2.

wat van hen wordt verwacht bij het aangaan en uitoefenen van nevenfuncties⁴. Verder beoogt de leidraad een landelijk uniform kader te bieden aan (de voorzitters van) de gerechtsbesturen bij de beoordeling van nevenfuncties die de in hun gerecht werkzame personen willen vervullen of reeds uitoefenen. Tot slot kan de leidraad in de gevallen die zich daarvoor lenen een hulpmiddel zijn bij de beoordeling van wrakingsverzoeken of de behandeling van klachten. Vanuit die functies zal de leidraad moeten leiden tot een permanent bewustzijn bij allen die werkzaam zijn in de Rechtspraak en bij andere direct bij de rechtspraak betrokkenen van de wenselijkheid of onwenselijkheid van het uitoefenen van bepaalde nevenfuncties. Een medewerker zal zich steeds moeten afvragen welk effect het uitoefenen van een bepaalde nevenfunctie zal hebben zowel op het gerecht waar hij werkzaam is als op de onpartijdigheid van de Rechtspraak als geheel. De leidraad dient uitgangspunt en stimulans te zijn voor een permanente bewustwording van integriteit. De leidraad beoogt daartoe criteria te bieden voor:

- de wenselijkheid van nevenfuncties van rechterlijke ambtenaren, van gerechtsambtenaren en van andere direct bij de rechtspraak betrokkenen;
- de wijze van omgaan met de door rechterlijke ambtenaren en gerechtsambtenaren voor nevenfuncties te ontvangen bezoldiging of vacatiegelden.

De gerechtsbesturen houden zoveel mogelijk rekening met de aanbevelingen in deze leidraad en behouden daarbij een zekere eigen beoordelingsruimte.

Het voorgaande betekent dat de leidraad, door de intern georiënteerde functies en door de openbaarmaking ervan via Rechtspraak.nl, automatisch ook een externe werking krijgt.

⁴ Zie paragraaf 4.3 voor een toelichting op de begrippen 'nevenfuncties' en 'nevenbetrekkingen' en het onderscheid tussen beide.

1.3 Op wie is de leidraad van toepassing?

Deze leidraad is opgesteld voor de rechterlijke ambtenaren en de gerechtsambtenaren. Wanneer de in paragraaf 3 opgenomen aanbevelingen zien op slechts één van beide personeelscategorieën, wordt dat uitdrukkelijk vermeld. Voor gerechtsambtenaren gelden de voor alle rijksambtenaren geldende regels van het Algemeen Rijksambtenarenreglement (ARAR). Door het specifieke karakter van het werken in de Rechtspraak wordt ook deze categorie medewerkers betrokken in dit toetsingskader. Daarbij gaat het vooral om nevenwerkzaamheden van gerechtsambtenaren die associaties met de r(R)echtspraak oproepen, zoals het secretariaat van een bezwarencommissie. Overigens zal bij de beschouwing daarvan in de praktijk ook de functie van betrokken gerechtsambtenaar mede in aanmerking worden genomen; voor een gerechtsambtenaar die dicht tegen het primaire rechtspraakproces aan zit gelden andere criteria dan voor een medewerker die verder verwijderd is van dat primaire proces.

Waar de aanbevelingen zich uitstrekken tot de categorie ‘rechterlijke ambtenaren’, worden in het verband van deze leidraad daaronder verstaan (tenzij uit de tekst anders blijkt): *alle met rechtspraak belaste ambtenaren, dus inclusief de honoraire rechters-plaatsvervangers, de rechters-plaatsvervangers met een aanwijzing om gedurende een bepaalde periode de taak van een rechter bezoldigd te vervullen en de rechterlijke ambtenaren in opleiding gedurende de binnenstage.* Of een rechter een volledige dan wel een deeltijdaanstelling heeft doet bij dit alles niet ter zake. Voor de ‘buitenwacht’ maakt het immers geen verschil - en is veelal ook niet bekend - of men met een vaste dan wel een plaatsvervangende rechter van doen heeft. De aanbevelingen gelden daarnaast voor de – niet met rechtspraak belaste – (senior-)gerechts-auditeurs (zoals voorkomend bij onder andere de Centrale Raad van Beroep, het College van Beroep voor het bedrijfsleven en enkele

gerechtshoven) en voor de *rechters-plaatsvervangers die in opleiding zijn tot rechter* (de zogenaamde rio's). Als de laatsten in hun opleidingsjaar tegelijk nog als advocaat werkzaam zijn, moeten zij de grootst mogelijke terughoudendheid betrachten bij het optreden als advocaat in het gerecht van opleiding.

De leidraad is niet rechtstreeks bestemd voor *deskundige leken* die deelnemen aan de rechtspraak (bijv. in pacht-kamers, penitentiaire kamers, militaire kamers, ondernemingskamer) en aan vormen van tuchtrechtspraak (zoals belastinginspecteurs in de kamers van toezicht voor de notarissen en kandidaat-notarissen). Hun positie is echter vergelijkbaar met die van rechters-plaatsvervangers. Naar analogie kunnen de aanbevelingen voor de rechters-plaatsvervangers ook toepassing vinden op de deskundige leken.

→ In **bijlage 1** bij deze leidraad zijn in een schema de onderscheiden categorieën ambtenaren in de rechtspraak opgenomen. In dat overzicht zijn de in deze leidraad gebruikte aanduidingen voor rechterlijke ambtenaren vet en cursief gedrukt.

1.4 Totstandkoming en inwerkingtreding van de leidraad

De leidraad is opgesteld in gezamenlijke opdracht van de Presidentenvergadering en van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR). Daarmee werd de eerdere vruchtbare samenwerking bij het opstellen van de Leidraad onpartijdigheid (in 2003/2004) voortgezet. Deze leidraad vormt ook het complement op de Leidraad onpartijdigheid.

Op 23 maart 2009 heeft de Presidentenvergadering ermee ingestemd dat de leidraad als landelijk geldende regeling gehanteerd wordt.

2 Uitgangspunten

De datum van ingang van deze leidraad is 1 oktober 2009. Vanaf die datum gelden de aanbevelingen van de leidraad, met inachtneming van de bedoelde instemming, zowel voor de op die datum bestaande, als voor de nadien te aanvaarden nevenfuncties.

2.1 Vrijheid van nevenfuncties staat voorop

Uitgangspunt van deze leidraad is dat het rechterlijke ambtenaren en gerechtsambtenaren vrij- staat om nevenfuncties te vervullen, tenzij de uitoefening daarvan schadelijk kan zijn voor de goede gang van zaken in de rechtspraak of het in de Rechtspraak te stellen vertrouwen. Het vervullen van nevenfuncties in algemene zin is wenselijk: maatschappelijke ervaring wordt nog steeds als onontbeerlijk ervaren om goed te kunnen functioneren als rechter en griffier. Rechter behoren middenin de samenleving te staan en zich niet terug te trekken in een ivoren toren. Ook dát alles draagt ertoe bij dat het vertrouwen in de rechtspraak behouden blijft.

2.2 Verhouding van de leidraad tot de wet

Het in par. 2.1 vermelde uitgangspunt ligt ook ten grondslag aan het wettelijke stelsel voor de rechterlijke ambtenaren. In de wet komt een beperkt aantal onverenigbaarheden voor. Daarnaast bevat de wet enkele open normen waaraan de rechterlijke ambtenaren zich moeten houden en op overtreding waarvan sancties zijn gesteld. Deze leidraad heeft niet tot doel - en *kan* ook niet tot doel hebben - om nieuwe onverenigbaarheden te creëren. Dat is het domein van de formele wet. Deze leidraad biedt in tweeërlei opzicht een aanvulling op de wet: (1) hij vormt de neerslag van de opvattingen ('de standaard') van de beroepsgroep zelf over de mogelijke *onwenselijkheid* van nevenfuncties die wettelijk geoorloofd zijn en (2) hij geeft voor nevenfuncties een uitwerking aan de wettelijke open normen.

In beide gevallen bevat de leidraad *aanbevelingen*. Deze

kunnen mede een richtsnoer vormen voor de functionele autoriteit bij de komende wettelijke toets van nevenbetrekkingen van rechterlijke ambtenaren (artikel 44 lid 6 Wvra *nieuw*).

In de formuleringen van de aanbevelingen komen twee soorten termen voor. De termen “ongewenst” en “ont-raden” worden gebruikt in de gevallen waarin een nevenfunctie wettelijk geoorloofd is (dus: niet verboden) maar volgens de leidraad niettemin onverstandig is. Het aanvaarden van een dergelijke nevenfunctie leidt op zichzelf niet tot een sanctie tegen de betrokken rechterlijke ambtenaar. De leidraad kent daarnaast termen als “on-geoorloofd”, “niet toegestaan” of “[de rechterlijk ambte-naar] vermijdt”. In deze gevallen wordt een concretisering gegeven van een wettelijke open norm, die door de wet ook al van sancties is voorzien.

2.3 Nevenfuncties - nevenbetrekkingen

Zoals in 1.1 al is opgemerkt is bij de Tweede Kamer aanhangig een wetsvoorstel tot wijziging van artikel 44 Wvra en tot aanvulling van die wet met een artikel 44a (Kamerstukken nr. 29 937). Dat wetsvoorstel ziet op ‘nevenbetrekkingen’ en maakt daarin een expliciet onderscheid met ‘nevenfuncties’. Dat onderscheid staat los van het al dan niet bezoldigd zijn van de betrekking. Blijkend uit de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel en het Verslag van de Vaste commissie voor Justitie, is het begrip *nevenfuncties* ruimer dan *nevenbetrekkingen*. Daarbij wordt onderkend dat ook nevenfuncties tot belangenverstrengeling kunnen leiden.

Bij de in hoofdstuk 3 opgenomen aanbevelingen wordt primair aansluiting gezocht bij de tekst van zowel het huidige als het voorgestelde artikel 44 Wvra, waarin wordt gesproken over *nevenbetrekkingen*. Dat betekent dat alleen ten aanzien van nevenbetrekkingen een plicht tot kennisgeving aan en een daaropvolgende beoordeling door

de functionele autoriteit (i.c. de president) gelden, gevolgd door opname van de nevenbetrekking in een register. Volgens de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel tot wijziging van de Wrra⁵ worden onder nevenbetrekkingen in ieder geval verstaan:

- alle bezoldigde functies en activiteiten;
- alle docentschappen;
- het voeren van een eigen bedrijf;
- lidmaatschappen van besturen, adviescommissies, arbitragecommissies, tuchtcolleges en klachtencommissies;
- het drijven van nering of handel;
- het deelnemen aan aannemingen en leveringen;
- het zijn van commissaris, bestuurder of vennoot van een vennootschap, stichting of vereniging;
- het optreden als arbiter, bindend adviseur of mediator.

Deze opsomming is niet limitatief. Het hangt van verschillende omstandigheden af of een nevenactiviteit tevens een nevenbetrekking is. Gelet hierop moet dan ook worden gekeken naar activiteiten of werkzaamheden die niet onder het begrip nevenbetrekkingen lijken te vallen. In het algemeen zal het daarbij gaan om onbezoldigde activiteiten, die daarnaast van weinig maatschappelijk gewicht zijn of zich in overwegende mate binnen de privésfeer afspelen. Dergelijke *nevenfuncties*, niet zijnde nevenbetrekkingen, behoeven niet bij de functionele autoriteit te worden gemeld, of door deze te worden getoetst en vervolgens te worden gepubliceerd in het register van nevenbetrekkingen. De beoordeling van de gewenstheid van die nevenfuncties ligt bij de beroepsbeoefenaren zélf, waarbij het criterium wordt gevormd door de algemene toetsingsnorm uit aanbeveling 1 van deze leidraad: “Nevenfuncties, voor zover wettelijk toegestaan, zijn niettemin ongewenst wanneer de goede gang van zaken bij de rechtspraak in concreto

5 Kamerstukken II 2004-2005, 29 937 nr. 3, pag. 4/5.

of het in de Rechtspraak te stellen vertrouwen schade zou kunnen lijden.” (zie par. 3.2). Als een in de Rechtspraak werkzame persoon twijfel heeft over de gevoeligheid van een nevenfunctie of -activiteit, dan bespreekt hij of zij dit met de president of de sectorvoorzitter.

Voorbeelden van nevenbetrekkingen zijn: voorzitter/secretaris van een bezwaarcommissie, lid van een kamer van toezicht voor de notarissen en kandidaat-notarissen, lid van een beklagcommissie penitentiaire inrichtingen, een raad van discipline, een tuchtcollege, docent bij SSR of enige ander onderwijsinstelling, mediator, arbiter, commissaris of lid van een raad van toezicht van een onderneming of instelling, bestuurslid van een onderwijsinstelling of van een ziekenhuis, bestuurslid van een politieke partij of een afdeling daarvan, lid van een stichtingsbestuur, een bezoldigd dagvoorzitterschap tijdens een conferentie, columnist in een tijdschrift/dagblad.

Voorbeelden van nevenfuncties: teamleider/begeleider van een sportteam, lid van een ouderraad van een school, lidmaatschap van een ad hoc commissie van een politieke partij, redacteur van een wijkkrant of verenigingsblad.

2.4 Integriteitsaspecten – functioneringsaspecten

Nevenfuncties kunnen worden gezien uit zowel een oogpunt van integriteit als een oogpunt van de gevolgen voor het functioneren van de ambtenaar.

De aanbevelingen in deze leidraad stellen het perspectief van **integriteit** voorop. In dit perspectief richten de aanbevelingen zich tot de rechterlijke en de gerechtsambtenaren én tot de gerechtsbesturen, met als doel een kader te bieden voor de oordeelsvorming en toetsing.

Iedere medewerker van de rechtspraak heeft immers een eigen verantwoordelijkheid om zich af te vragen of het eigen gedrag inzake nevenfuncties enige inbreuk op de integriteit kan oproepen.

2.5 De bezoldiging van nevenfuncties

Ook bij het opstellen van aanbevelingen over de bezoldiging van nevenfuncties heeft de bewaking van de integriteit als strikt uitgangspunt gegolden. De aandacht richt zich in dat verband in het bijzonder op het ontvangen van bezoldiging of vacatiegelden voor nevenfuncties die feitelijk geheel of gedeeltelijk tijdens werktijd worden verricht.

3 Aanbevelingen

3.1 Algemeen

Zoals in par. 1.3 al is vermeld, is de leidraad van toepassing op rechterlijke ambtenaren en op gerechtsambtenaren. De meeste van navolgende aanbevelingen hebben betrekking op beide categorieën (aanbevelingen 1 t/m 4, 8, 9 en 11). Aanbeveling 11 richt zich daarbij vooral tot de gerechtsbesturen. Daarnaast zijn vier aanbevelingen exclusief van toepassing op de rechterlijke ambtenaren (aanbevelingen 5 t/m 7 en 10).

Zie verder het gestelde aan het slot van par. 2.2 en in par. 2.3 over de in de aanbevelingen gehanteerde terminologie.

3.2 Wenselijkheid van nevenfuncties algemeen

Aanbeveling 1

Nevenfuncties, voor zover wettelijk toegestaan, zijn niet-temin ongewenst wanneer de goede gang van zaken bij de rechtspraak in concreto of het in de Rechtspraak te stellen vertrouwen schade zou kunnen lijden.

Toelichting

Deze aanbeveling gaat uit van het in par. 2.1. toegelichte uitgangspunt van het "geoorloofd, tenzij". Het "tenzij" verwijst naar de ratio van de gehele leidraad: het tegengaan van het gevaar, of van de (geobjectiverde) schijn van partijdigheid. Bij de formulering van deze aanbeveling is aansluiting gezocht bij de norm die artikel 46c lid 2 Wvra stelt: "de goede gang van zaken bij de rechtspraak of het in haar te stellen vertrouwen".

Zoals in par. 2.4 vermeld, is het criterium voor de gewenstheid van de nevenfunctie de (gewenste) integriteit van de Rechtspraak en van degenen die daarin werkzaam zijn. Bij de beoordeling daarvan wordt de sector waarin de rechter werkzaam is, mede in aanmerking genomen.

3.3 Door de wet aan rechterlijke ambtenaren en aan gerechtsambtenaren opgedragen nevenbetrekkingen

Aanbeveling 2

De rechterlijk ambtenaar vermijdt dat hij bij de uitoefening van een specifiek in de wet aan hem opgedragen nevenbetrekking zaken behandelt waarbij hij uit hoofde van zijn rechterlijke hoofdbetrekking zodanig is betrokken dat zijn rechterlijke onpartijdigheid ter discussie zou kunnen komen te staan.

De gerechtsambtenaar vermijdt dat de uitoefening van aan hem opgedragen taken ertoe leidt dat hij in verschillende hoedanigheden bij dezelfde zaak betrokken is.

Toelichting

Deze aanbeveling 2 vormt het spiegelbeeld van aanbeveling 3 uit de Leidraad Onpartijdigheid van de rechter (uit maart 2004). Bij het vervullen van *niet* specifiek in een wet geregelde nevenbetrekkingen van rechterlijke ambtenaren zal het doorgaans de president van het betrokken gerecht zijn die de gewenstheid daarvan toetst (zie paragraaf 2.4), ook als het gaat om integriteitstoetsingen. Bij de *wettelijk geregelde* bijzondere taken van rechters kan de toetsing die wettelijke taken niet bij voorbaat onmogelijk maken; te denken valt aan het lidmaatschap van kamers van toezicht over de notarissen en kandidaat-notarissen, raden van discipline, beklagcommissies penitentiare inrichtingen, tuchtcolleges voor de gezondheidszorg e.d. De rechter zal evenwel in dat kader niet als lid van een kamer van toezicht over de notarissen en kandidaat-notarissen een zaak dienen te behandelen waarbij onderwerp van geschil een overeenkomst is die tevens een rol speelt in een zaak

waarbij de rechter als zodanig betrokken is of is geweest. Rechters kunnen naast hun hoofdbetrekking belast zijn met het verrichten van taken die in enige bijzondere wet zijn voorbehouden aan, of bij voorkeur worden opgedragen aan, "een met rechtspraak belaste ambtenaar". Daarnaast maken min of meer 'private' organisaties eveneens bij voorkeur gebruik van rechtsprekende ambtenaren voor dergelijke taken, bijvoorbeeld ten behoeve van tuchtrechtspraak. Voor gerechtsambtenaren bestaan twee bij wet voorgeschreven functies, te weten die van secretaris van de kamer van toezicht over de notarissen en kandidaat-notarissen (artikel 94 lid 5 Wet op het notarisambt) en die van secretaris van de kamer voor gerechtsdeurwaarders (artikel 35 lid 6 Gerechtsdeurwaarderswet). Daarom heeft deze aanbeveling mede betrekking op gerechtsambtenaren.

3.4 Overige nevenbetrekkingen

Aanbeveling 3

Het is ongewenst dat rechterlijke ambtenaren (behoudens rechters-plaatsvervangers) en gerechtsambtenaren optreden als bezoldigd juridisch adviseur.

Toelichting

Deze aanbeveling geldt, behalve voor de gerechtsambtenaren, alleen voor vaste rechters, gerechtsauditeurs en voor rechters-plaatsvervangers in opleiding en dus niet voor honoraire rechters-plaatsvervangers. Dat deze aanbeveling ook geldt voor gerechtsambtenaren, heeft te maken met het feit dat zij door justitiabelen en hun omgeving in dezelfde mate als rechters kunnen worden geassocieerd met de r(R)echtspraak.

Optreden tegen vergoeding vóór of achter de schermen als adviseur voor derden in een procedure (zowel voor het eigen gerecht als voor andere gerechten) is ongewenst. Met het criterium van de bezoldiging van de advieswerkzaamheden wordt bedoeld op met name de ongewenstheid van het voeren van een juridische adviespraktijk. Dat raakt dus niet aan het onbezoldigd geven van juridische

adviezen in de familie- en kennissenkring en in verenigingsverband. En, ter voorkoming van misverstanden: deze aanbeveling ziet ook niet op het voorzitterschap of secretariaat van bezwarencommissies, mits het commissies betreft van buiten het eigen arrondissement. Overigens is voor het optreden door rechterlijke ambtenaren als *onbezoldigd* juridisch adviseur, aanbeveling 1 van toepassing, met als bepaling dat dergelijke nevenfuncties ongewenst zijn als daardoor de goede gang van zaken bij de rechtspraak in concreto, of het in de Rechtspraak te stellen vertrouwen schade zou kunnen lijden.

Maatstaf is niet het verlenen van juridische bijstand *in procedures*. Dit criterium is niet bruikbaar, omdat niet altijd vooraf kan worden overzien óf kwesties uitmonden in procedures.

In het kader van deze aanbeveling wordt voor de volledigheid nog gewezen op het bepaalde in artikel 12 Wet RO waarin, uit het oogpunt van onafhankelijkheid en onpartijdigheid, wordt verboden dat met rechtspraak belaste ambtenaren [...] zich "op enige wijze inlaten met partijen [...] over enige voor hen aanhangige geschillen of geschillen waarvan zij weten of vermoeden dat die voor hen aanhangig zullen worden".

Aanbeveling 4

Het is rechterlijke ambtenaren en gerechtsambtenaren toegestaan om op te treden als arbiter, bindend adviseur of mediator, tenzij de goede gang van zaken bij de rechtspraak in concreto of het in de Rechtspraak te stellen vertrouwen, schade zouden kunnen lijden.

Toelichting

Een gevolg van deze aanbeveling is bijvoorbeeld dat verwijzingen of informele suggesties daarvoor door een gerecht naar een arbiter, bindend adviseur of mediator die tevens rechter in hetzelfde gerecht is (bij gerechtshoven: die tevens rechter in een van de rechtbanken in het ressort is), achterwege dienen te blijven. Indien de betrokken arbiter/adviseur/mediator een "vaste" rechter in een ander gerecht is, staan dergelijke verwijzingen buiten discussie

indien de procespartijen een vrije keuze hebben uit een openbare lijst van (competente) arbiters, bindend adviseurs of mediators waarop ook niet-rechters voorkomen. Vanzelfsprekend dient de doorverwijzende rechter attent te blijven op een mogelijk anderszins aanwezige onwenselijkheid van de doorverwijzing. Zo is een publieke uiting van een rechter zélf (bijv. op een eigen website) waarin deze bekendmaakt dat hij behalve rechter ook mediator of arbiter is, ongewenst. Hieronder wordt niet begrepen de plaatsing van een rechter op de openbare lijst van mediators. Het verschil tussen de toelaatbaarheid (onder voorwaarden) van de in deze aanbeveling bedoelde nevenfuncties, met de in aanbeveling 3 aangegeven ongewenstheid van de bezoldigd juridisch adviseur, schuilt in de onpartijdige positie van een arbiter, bindend adviseur of mediator. Dit in tegenstelling tot de bezoldigd juridisch adviseur die ten eigen bate voor één bepaalde partij werkt. In verband met dat onderscheid, en niettegenstaande het feit dat de hier genoemde nevenfuncties ook vallen onder de werking van de algemene aanbeveling 1, wordt daarover toch deze expliciete aanbeveling 4 gedaan.

Aanbeveling 5

Het wordt rechterlijke ambtenaren met rechtspraak belast, ontraden lid te zijn van de Eerste of de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Toelichting

De wetgever heeft het lidmaatschap van een vertegenwoordigend orgaan niet onvereenigbaar geacht met de hoedanigheid van rechterlijk ambtenaar, echter met uitzondering van het lidmaatschap van de Eerste of de Tweede Kamer der Staten-Generaal (en van het Europees Parlement) voor zover het de leden van de Hoge Raad en de leden van het parket bij de Hoge Raad betreft. In het verlengde hiervan wordt in deze aanbeveling aan andere rechterlijk ambtenaren met rechtspraak belast dan de leden van de Hoge Raad, het lidmaatschap van de Eerste of de Tweede Kamer der Staten-Generaal ontraden.

Aanbeveling 6

Een “vaste” rechter vermijdt commerciële nevenbetrekkingen waarmee een particulier belang wordt gediend dat een verkeerde associatie met het werk of de beeldvorming van de Rechtspraak zou kunnen oproepen.

Toelichting

Het uitoefenen van een commerciële functie of activiteit houdt in dat de betrokkene daarmee ten eigen bate en ter wille van een particulier belang (winstoogmerk) deelneemt aan het handelsverkeer. Dergelijke particuliere belangen moeten zo min mogelijk geassocieerd kunnen worden met het werk of de beeldvorming van een gerecht als publieke dienst met als opdracht een onpartijdige behandeling en afdoening van zaken. Hierin schuilt het motief voor deze aanbeveling.

Deze aanbeveling betekent niet dat al dergelijke nevenbetrekkingen ontoelaatbaar zijn. Als de ratio voor deze aanbeveling niet in het geding is, vervalt de reden voor het vermijden ervan. Zo is voor een rechter een praktijk als mediator of arbiter niet per definitie ongewenst. Aanbeveling 4 gaat daar ook van uit. Betrokkenheid van een rechter die advocaat is geweest bij bijvoorbeeld zijn pensioen-b.v. is op zichzelf ook niet discutabel. Ook veel nevenbetrekkingen in bijvoorbeeld het onderwijs of de gezondheidszorg (het lidmaatschap van het bestuur van onderwijs-instellingen of ziekenhuizen e.d.) vallen buiten het bereik van de hier vermelde aanbeveling. Steeds is de maatstaf of een bepaalde functie afbreuk kan doen aan (het beeld van) de integriteit van de organisatie als geheel.

De aanbeveling heeft alleen betrekking op de “vaste” rechters. Voor de zogeheten honoraire rechters-plaatsvervangers geldt per definitie dat zij een hoofdberoep elders kunnen hebben. Er is geen reden om daarvan alle commerciële beroepen uit te sluiten. Het kan juist goed zijn om ook in dit opzicht diversiteit na te streven. Als een kandidaat over de juiste eigenschappen, zoals deskundigheid en integriteit, beschikt, is het voldoende om te waarborgen – en er zorgvuldig op toe te zien – dat hij

geen zaken behandelt die in enig opzicht zijn gelieerd met zijn hoofdfunctie buiten de Rechtspraak. Op dat punt geldt de algemene norm die spreekt uit aanbeveling 1. Vanzelfsprekend zal bij de selectie van deze categorie plaatsvervangers worden getoetst of hun hoofdfunctie in algemene zin verenigbaar is met het rechter-plaatsvervangerschap. Ook kunnen afspraken worden gemaakt over het al dan niet verrichten van bepaalde werkzaamheden binnen het hoofdberoep. Verder is het ongewenst dat honoraire rechters-plaatsvervangers zich in commerciële contacten in hun hoofdberoep als lid van de rechterlijke macht afficheren (bijvoorbeeld op internetsites, op briefpapier en bij reclame-uitingen).

Aanbeveling 7

Het is ongewenst dat leden van het openbaar ministerie optreden als strafrechter, tenzij zij voor de omvang van hun aanstelling bij een gerecht zijn gedetacheerd (bijvoorbeeld in het kader van een opleiding voor het rechter-schap).

Toelichting

Ook een detachering in het kader van een opleiding tot rechter vindt bij voorkeur plaats in een ander arrondissement of ressort dan dat waarin het OM-lid eerder werkzaam was. Voor leden van het OM mogen wat dat betreft strengere eisen gelden dan voor bijvoorbeeld advocaten, omdat het OM, anders dan de balie, één en ondeelbaar is en een vaste partij is in het strafproces. Bovendien bestaat binnen het OM een hiërarchie.

N.B.: In het al meermalen genoemde wetsvoorstel 29 937 is in artikel 44 lid 3 Wvra voorzien in een onverenigbaarheid van een rechterlijke functie met werkzaamheid als rechterlijk ambtenaar bij het OM. Als dit wetsvoorstel tot wet wordt verheven, vervalt deze aanbeveling.

3.5 Wijze van omgaan met de bezoldiging van nevenbetrekkingen

Aanbeveling 8

Rechterlijk ambtenaren en gerechtsambtenaren oefenen nevenbetrekkingen aantoonbaar geheel buiten werktijd uit. Indien dat het geval is, kunnen de inkomsten daaruit worden behouden.

Een gerechtsbestuur kan met betrokkene afspreken dat een nevenbetrekking geheel of gedeeltelijk binnen de werktijd wordt uitgeoefend omdat het belang van de Rechtspraak dat vergt. In dat geval worden er met betrokkene afspraken gemaakt over de aan de nevenbetrekking te besteden tijd en de bestemming van de daaraan verbonden inkomsten.

Toelichting

Uitgangspunt bij deze aanbeveling is dat het uitoefenen van nevenbetrekkingen in beginsel plaatsvindt in eigen tijd. In de praktijk komt echter een aantal nevenbetrekkingen voor dat is *voorbehouden aan rechters of gerechtsambtenaren, dan wel deel uitmaakt van de totale taakvervulling binnen de Rechtspraak*. Om die reden zou het onverkort toepassen van de hoofdregel in een aantal gevallen onredelijk uitpakken en in de Rechtspraak werkzame personen kunnen weghouden van het aanvaarden van die nevenbetrekkingen. De flexibiliteit is gevonden in het maken van afspraken daarover met het gerechtsbestuur of de president.

Voor de aantoonbaarheid van het buiten de werktijd van de hoofdtaak uitoefenen van een nevenbetrekking, is het noodzakelijk dat betrokkene vooraf afspraken maakt met het gerechtsbestuur of zijn president over de eventuele gevolgen op het terrein van inroostering, alsmede over de inkomsten van het uitoefenen van een dergelijke nevenbetrekking. Gerechtsbestuur of president hantieren daarbij als uitgangspunt dat de nevenbetrekking buiten werktijd wordt uitgeoefend en dat – samen-

hangend daarmee – de neveninkomsten mogen worden behouden. Met het maken van afspraken vooraf wordt voorkomen dat misverstanden ontstaan over de vraag of een nevenbetrekking buiten de werktijd van de hoofdtak wordt uitgeoefend. Daarbij wordt mede gelet op een eventueel deeltijdkarakter van de hoofdfunctie.

3.6 Meldplicht van huidige en vroegere neven- dan wel hoofdbetrekkingen

Aanbeveling 9

Rechterlijke ambtenaren en (binnen de grenzen van artikel 61 lid 1 ARAR ook) gerechtsambtenaren melden hun nevenbetrekkingen zoveel mogelijk vóór de aanvaarding daarvan aan bij het gerechtsbestuur. Rechters-plaatsvervangers melden daarenboven ook hun hoofdbetrekking(en) aan bij het gerechtsbestuur. De president dan wel het gerechtsbestuur toetst of de aangemelde neven- en hoofdbetrekkingen de goede gang van zaken bij de rechtspraak in concreto of het in de Rechtspraak te stellen vertrouwen, zouden kunnen schaden.

Zowel de vaste als de plaatsvervangende rechters en de gerechtsambtenaren zien zelf mede toe op (de juistheid en actualiteit van) de registratie van neven- en hoofdbetrekkingen.

Toelichting

In par. 2.3 is het bij deze aanbeveling van belang zijnde onderscheid tussen *nevenbetrekkingen* en *nevenfuncties* al genoemd. Rechterlijke ambtenaren zijn op grond van artikel 44 Wvra al verplicht hun *nevenbetrekkingen* aan de functionele autoriteit te melden ter toetsing door de president. Voor *nevenfuncties* die geen *nevenbetrekkingen* zijn, geldt die plicht tot aanmelden niet. Daar ligt de beoordeling van de gewenstheid bij de beroepsbeoefenaar zelf, voortvloeiend uit de algemene toetsingsnorm van artikel 44 lid 2 Wvra (nieuw). Gerechtsambtenaren zijn op grond van artikel 61 lid 1 ARAR verplicht om opgave aan het bevoegd gezag te doen van hun (voorgenomen) ne-

venwerkzaamheden, die de belangen van de dienst voor zover deze in verband staan met zijn functievervulling, kunnen raken. De beoordeling daarvan vindt plaats door of namens het gerechtsbestuur. Voor *nevenfuncties* geldt evenmin als voor rechterlijke ambtenaren een meldplicht; de toetsing is hier aan de gerechtsambtenaar zelf.

Bij twijfel of nevenwerkzaamheden de functievervulling raken, dan wel of sprake is van nevenwerkzaamheden of een nevenfunctie, verdient bespreking met het gerechtsbestuur of de president aanbeveling.

Overigens betekent de plicht tot kennisgeving en de beoordeling van de nevenbetrekkingen niet dat betrokkene met de acceptatie of uitoefening daarvan zou moeten wachten op de formele goedkeuring van het gerechtsbestuur. Het nieuw voorgestelde derde lid van art. 44 Wvra bevat daarover als bepaling: *“Zo mogelijk geschiedt de kennisgeving zodra het voornemen bestaat tot het gaan vervullen van de betrekking.”*

De gerechtsbesturen stellen zich terughoudend op bij het toetsen van nevenbetrekkingen. Een nevenbetrekking wordt ontraden als daaruit een reëel risico voor het imago van het gerecht of van de Rechtspraak als geheel voortvloeit.

Zo zal van een rechter die arbiter of mediator e.d. is wél worden geregistreerd dát hij als zodanig actief is. Bij het optreden in deze hoedanigheid waakt de betrokken rechter er zelf voor dat hij geen zaken behandelt die zijn onpartijdigheid of integriteit als rechter nadelig beïnvloeden of de schijn van partijdigheid wekken.

Ten aanzien van gerechtsambtenaren geldt in het algemeen dat hun nevenwerkzaamheden in elk geval geen directe of indirecte relatie met de werkzaamheden binnen de eigen sector mogen hebben. Een en ander dient echter ook in het perspectief van de door de betrokken gerechtsambtenaar vervulde hoofdfunctie te worden gezien. Zo zal de nevenfunctie van de gerechtsambtenaar die als grif-

fier opereert, en dus voor de burger openlijk naar buiten treedt, zeker moeten worden beoordeeld op de vraag of deze nevenbetrekking het risico op imagoschade voor het gerecht meebrengt. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het toetsen van nevenactiviteiten met een juridisch karakter (juridisch adviseur, lid van een bezwaren-, beklag- of arbitragecommissie e.d.).

Bij het opnemen van de hoofd- en/of nevenbetrekkingen van rechterlijke ambtenaren in het daarvoor bestemde openbare register wordt waar mogelijk voorkomen dat de adressen van in de Rechtspraak werkzame personen en hun familie door die openbaarmaking kunnen worden getraceerd. De voorgestelde aanvulling van het Wvra met een artikel 44a biedt daarvoor in het zesde lid steun.

Aanbeveling 10

Het is gewenst dat rechterlijke ambtenaren ook hun vroegere *hoofdbetrekking(en)* aan het gerechtsbestuur melden ter publicatie daarvan in het register van nevenbetrekkingen. Dit geldt niet meer voor de hoofdbetrekkingen die de betrokken rechterlijk ambtenaar voorafgaand aan een periode van zes jaar vóór zijn eerste benoeming heeft uitgeoefend. Ook hoofdbetrekkingen die langer dan zes jaar geleden zijn uitgeoefend, behoeven niet meer te worden gemeld. Als uitgangspunt geldt daarbij dat jaarlijks de vermelding in het genoemde register wordt bijgewerkt.

Toelichting

Gelet op de te beschermen belangen bij het publiceren van nevenbetrekkingen ligt het voor de hand dat ook gegevens over de hoofdbetrekking die een rechterlijk ambtenaar bekleedde voordat hij voor het eerst als rechter werd benoemd, kenbaar worden gemaakt. In redelijkheid mogen daaraan grenzen worden gesteld. Het is niet nodig dat de totale periode waarover een vroegere hoofdbetrekking dient te worden gemeld langer is dan zes jaar. In dat kader is beoogd een glijdende schaal te introduceren: jaarlijks kan de melding worden aangepast aan een hoofd-

betrekking die werd bekleed tot een periode van zes jaar voorafgaand aan die jaarlijkse melding, met een maximum van zes jaar na de eerste benoeming tot rechter. Omtrent de wenselijkheid ook vroegere *nevenbetrekkingen* te melden staat de verantwoordelijkheid van de individuele rechterlijke ambtenaar voorop. Dat wil zeggen dat het aan de betrokkene is om te beoordelen of een bepaalde vroegere *nevenbetrekking* in het kader van het doel van de publicatie gemeld dient te worden. Een uitspraak over de wenselijkheid van publicatie van *alle* vroegere *nevenbetrekkingen* gaat te ver. In concrete situaties kan het algemeen bepaalde uit aanbeveling 1 van toepassing zijn.

Aanbeveling 11

De gerechtsbesturen, dan wel de presidenten, zien toe op de naleving van de meldingsplicht van de rechterlijke ambtenaren en de gerechtsambtenaren. Zij kunnen daartoe van de betrokken ambtenaar verlangen dat deze, zo nodig gedocumenteerd, aantoont hoe hij toepassing heeft gegeven aan de aanbevelingen van deze leidraad.

Toelichting

Deze aanbeveling ziet zowel op *nevenbetrekkingen* als op eventuele (vroegere of actuele) *hoofdbetrekkingen* buiten de Rechtspraak, voor zover de aanbevelingen van deze leidraad daarop betrekking hebben.

Bijlage 1

Overzicht van de categorieën personen werkzaam in de Rechtspraak¹

- **Rechterlijke ambtenaren**
 - met rechtspraak belast (voor het leven benoemd)
 - **“vaste” rechters** bij 27 gerechten² (fulltime of parttime)
 - **rechters-plaatsvervangers**
 - “in opleiding”³
 - “honorair”⁴
 - niet met rechtspraak belast
 - **gerechtsauditeurs** (in vaste dan wel in tijdelijke dienst)⁵
 - Procureur-Generaal en advocaten-generaal bij de Hoge Raad (voor het leven benoemd)
 - leden van het openbaar ministerie
- **Deskundige leden in de rechtspraak**
(bijvoorbeeld leden van pachtkamers, ondernemingskamer en penitentiaire kamer, militaire leden van de militaire ambtenarenkamer/strafkamer)
- **Rechterlijke ambtenaren in opleiding:** in dienst van SSR, “werkzaam bij” een gerecht of elders.
(Zij kunnen ook onder rechterlijke ambtenaren vallen, te weten in het verdiepingsjaar van raió's. Zij zijn dan rechters-plaatsvervangers).
- **Gerechtsambtenaren**⁶

1 Waar hieronder sprake is van “rechters” of “rechters-plaatsvervangers” zijn daaronder ook steeds te verstaan: raads-heren (in de Hoge Raad, een gerechtshof, de Centrale Raad van Beroep dan wel het College van Beroep voor het bedrijfsleven) respectievelijk raadsheren-plaatsvervangers.

2 Hieronder zijn te verstaan: de coördinerend vice-presidenten van, de raadsheren in buitengewone dienst van en de rechters in de gerechten, alsmede de president van de Hoge Raad.

3 Mogelijk in combinatie met een aanwijzing op grond van artikel 6 Wrra, dan wel met benoeming tot gerechtsauditeur.

4 Bezoldiging op basis van artikel 9 lid 2 Wrra in verbinding met artikel 38 Brra.

5 Als zij tevens rechter-plaatsvervanger zijn, vallen zij in zoverre tevens onder de categorie “rechterlijke ambtenaren met rechtspraak belast”.

6 Hieronder worden niet begrepen de buitengriffiers, die blijkens artikel 14 lid 4 Wet RO geen gerechtsambtenaar is.

